

Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΑΔΙΣΤΡΑΤΗΣ

"Οτε ύπηρέτουν εἰς τὸ γυμνάσιον τῆς κωμοπόλεως Ἀλιστράτης, ἀνεκάλυψα εἰς τὸ Ἰδιωτικὸν ἀρχεῖον τῆς ἀρχοντικῆς οἰκογενείας Μ. Μάλαμα συλλογὴν ἐπιστολῶν, ὡν τὸ περιεχόμενον εἴναι πλούσιον εἰς ἴστορικὰς πληροφορίας τοπικοῦ βεβαίως χαρακτῆρος. "Ἐνιαὶ τῶν ἐπιστολῶν τούτων ἀναφέρονται εἰς τὴν «Κεντρικὴν Σχολὴν» τῆς Ἀλιστράτης, ἥτις ἤκμασε τὸν παρελθόντα αἰώνα καὶ συνέβαλε πάρα πολὺ εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν γραμμάτων ἐν τῷ ὑποδούλῳ τούτῳ τμήματι τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Διεσώθη ἐπίσης καὶ ἀπολυτήριος τίτλος τῆς Σχολῆς εἰς πολὺ καλὴν κατάστασιν. Ἐπειδὴ τὸ ἔξ αὐτῶν ἐνδιαφέρον εἴναι μέγα καὶ πολλαπλοῦν, ἐθεωρήσαμεν καλὸν δπως δημοσιεύσωμεν τινὰς ἔξ αὐτῶν, ἀφορώσας εἰς τὴν ἴστορίαν τῆς Σχολῆς. "Απασαι αἱ ἐπιστολαὶ ἀπευθύνονται πρὸς τὸν μαθητὴν τῆς Σχολῆς Κωστάκην Μάλαμαν ἥ Καλλικλήν.

1

Ἐγράφη ὑπὸ τοῦ πατρὸς Γεράκη Μάλαμα πρὸς τὸν μαθητὴν νεόν.

Σέρραι τῇ 11ῃ Ἀπριλίου 1844

Υἱέ μου Κωστάκη. Εἰς Ἀλιστράτιον.

Χθὲς ἀπὸ τὸν Παναγιώτην ἔλαβα τὸ γράμμα σου καὶ ἐχάρικα διὰ τὸ τῆς ὑγείας σας αἴσιον καὶ μᾶλλον διὰ τὴν ἐπιμέλειαν ἄχρι διὰ τὰ μαθήματά σου. Ἐλυπήθην δμως ἔξ ἄλλου δπόσον νὰ ἀμελήσης τὰ Γερμανικὰ καὶ βλέπων τὴν εἰκόνα τοῦ γραφίματός σου νὰ τὴν χαλάσῃς δλως διόλου καὶ τέλος δὲν ἐστάθης δλως διόλου εἰς τὸν λόγον ποὺ μᾶς ἔδωκες ἔδω. Κύταξε λοιπὸν Κωστάκη μου νὰ μελετᾶς τὰ μαθήματά σου καθ' ἐκάστην διὰ νὰ προχωρήσης δσον τὸ δυνατὸν τὸ δγλιγορότερον πρὸς ὡφέλειάν σου.

Ἐν τούτοις ἀσπαζόμενός σε μένω δ πατήρ σου Γ. Μάλαμας.

2

Ἐστάλη ὑπὸ μαθητοῦ τῆς Σχολῆς τῶν Σερρῶν πρὸς τὸν Κωστάκην Μάλαμαν.

Σέρραι τῇ 4ῃ Σεπτεμβρίου 1847

Ἀνοίγων τὴν πύλην ἵνα ὑπάγω πρὸς τὸν Διδάσκαλον βλέπω ἔξα-

φρα καὶ παρ' ἐλπίδος τὸν Νικόλαον αὐτάδελφόν σας φέροντά μοι ἐπιστολήν σας πρὸς ἡμές, καὶ μίαν ἑσώκλειστον πρὸς τὴν Κυρίαν μητέρα σας, ἐχάρην διὰ τὸ αἷσιον τῆς ὑγείας σας, καὶ κατὰ τὰ γραφόμενά σας τὴν ἐγχείρησα πρὸς τὴν μάμην σου, ἢ δὲ μοὶ εἰπεν καὶ τὴν ἀνέγνωσα καὶ μεγάλως ἐλυπήθην, πλὴν τὸ ποιητόν, χρειάζεται ὑπομονήν, ἵδον νὰ μᾶς λέγητε γιὰ τὸ νὰ σᾶς οἰδοποιήσωμεν τὶ μαθήματα καὶ ἀπὸ ποῖον παραδιδόμεθα, αὖριον θέλομεν κάμη ἀρχὴν τοῦ Β'. 'Ολυνθιακοῦ λόγου τοῦ Δημοσθένους. 'Ἐπειδὴ τὸν Α'. Φιλιππικὸν καὶ τὸν Α'. 'Ολυνθιακὸν τὸν ἐτελειόσαμεν, ταῦτα δὲ παραδιδόμεθα ὑπὸ τοῦ Κύρου Χρηστίδου μετὰ τὸ (γεῦμα;) δέ, δις τῆς ἐβδομάδος τεχνολογικὸν δις σύνταξιν, καὶ δις Ἰταλικὰ ἔως ὅτου νὰ ἔλθῃ ὁ προσδοκόμενος Σχολάρχης καὶ ὅτε τὰ πράγματα θὰ μεταβληθῶσιν. 'Ἐν βίᾳ καὶ ἄλλοτε σᾶς γράφομεν διεξοδικότερα.

Χρῆστος Πασχαλίδης.

3

'Ετέρα ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολογράφου πρὸς τὸν Κ. Μάλαμαν ὑπὸ ήμερομηνίαν 23 Μαρτίου 1848.

Μεγάλην λύπην φίλε μοὶ ἐπροξένησεν ἡ ἀπονοία σας, διότι ἀν καὶ πρότερον μόνος ἡμην συνηθισμένος μ' ὅλα ταῦτα ἐστινθισα μερικὲς ἡμέρες μετὰ σου, πρὸς δὲ τούτοις ἔρχομαι νὰ ἐρωτήσω διὰ τὸ αἷσιον τῆς ὑγείας σας καὶ νὰ σᾶς εἰδοποιήσω δτι καὶ ἐγὼ μέχρι τοῦδε διατελῶ ἐν ὑγείᾳ. Χαίρω φίλε ἀκούων νὰ παραδίδεσαι τοιαῦτα ὑψηλὰ μαθήματα τὰ δποῖα καὶ ἐγὼ ἐπιθυμῶ νὰ ἀκούσω. ἔρχομαι νὰ σᾶς ὑπενθυμήσω ἵνα ἐκτελέσητε τὴν δποίαν μοὶ ὑπεσχέθητε ἐνταῦθα ὑπόσχεσιν, δηλαδὴ τοῦ νὰ μὲ πωλήσητε τὰ βιβλία, διὰ τὸ δποῖον θέλω σᾶς μένει διὰ παντὸς εὐχάριστος. "Ανεν ἔτέρου μένω ὁ Χρῆστος Πασχαλίδης.

4

'Η παροῦσα ἐπιστολὴ εἶναι σπουδαιοτάτη εἰς περιεχόμενον. 'Ἐγράφη ὑπὸ τοῦ σχολάρχου Ἰωάννου Χαριδήμου καὶ ἐστάλη εἰς τὸν ἀποφοιτήσαντα τῆς σχολῆς Κ. Μάλαμαν ἡ Καλλικλήν. Διατηρεῖται εἰς καλὴν σχετικῶς κατάστασιν ἐκτὸς τοῦ μέσου τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς, ἥτις εἶναι ἐσχισμένη ἐκ τοῦ ἔξι ἰσπανικοῦ κηρου σφραγίσματος. Εἶναι γεγραμμένη ἐπὶ τῆς μιᾶς σελίδος ἀπλοῦ χάρτου, σχήματος φύλλου ἀναφορᾶς.

'Αξιέραστέ μοι μαθητὰ κύριε Καλλίκλες!

Τὴν 15ην Ὁκτωβρίου 1848 ἐν Ἀλιστράτῃ.

Μετὰ πόθου καὶ χαρᾶς ἔλαβον τὴν φιλτάτην μοι ἐπιστολήν σας, ἥτις ἀμύθητον τὴν χαρὰν ἐνέσταξεν εἰς τὴν ψυχήν μου διὰ τὴν ἐν αὐτῇ

εὐαγγελιζομένην πολύευκτόν μοι ὑγείαν Σας. δι' ὅσα δὲ φίλα καὶ εἰλικρινῆ ὑπὸ τῶν σπανίων αἰσθημάτων Σας γράφετε καὶ φρονήτε, ἡ γραφής μου ἀδυνατεῖ νὰ παραστήσῃ τὴν χαρὰν τῆς ψυχῆς μου, περιορίζεται δὲ μόνον νὰ σᾶς διαδηλώσῃ ὅτι τῇ βαλσαμωτικῇ αὐτῶν δυνάμει διελῦσαι τὴν προϋπάρχουσαν ἀθυμίαν ταύτης ἔνεκα τῆς ἀπονοίας Σας, ἵτις ἄλλως ἦν περιστατική, καὶ τῆς ἐνδιαφερομένης μοι πρὸς τὸ ἀξιαγάπητον ὑποκείμενόν Σας ἀγάπης, δι' ἥν (ἀείποτε) ἐν φροντίδι ἐστὶ τὰ καθ' (.....) ἔχω, ἐπιθυμῶ διηρεκῶς νὰ σᾶς ἀκούω, ὅτι ὑγιαίνετε, καὶ διάγετε, ὡς εὔχεσθε, παρεχόμενος λαμπρὰ τεκμήρια τῆς εἰς ἐμὲ εὐγνώμονος διαθέσεώς Σας τὰς περιποθήτους μοι ἐπιστολάς Σας.

Σᾶς εὐχαριστῶ μεγάλως διὰ τὴν προθυμίαν, ἥν ἔδειξατε καὶ τὴν ἔκτελεσιν τῆς παραγγελίας μου περὶ τιμῆς νομισμάτων ἄτινα εἶθε νὰ (νψωθῶσι;) διότι πολὺ κάτω τὰ λαμβάνετε.

Κατὰ τὴν ἀξίωσίν σας ἔρχομαι νὰ Σᾶς πληροφορήσω περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν συμμαθητῶν Σας. Ὁ μὲν Κλεάνως καὶ Κλεομένης περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος διωρίσθησαν διδάσκαλοι, ὁ μὲν αἱς τῆς Τζατάλτζιας, δὲ βοις τῆς Προσώπιανης, μὲ μισθόν, δστις (ἕπ' αὐτῶν ἀρχεῖται εἰσέτι ;), θέλει δὲ εἰσθαι περὶ τὰς 2000 χιλ. ὁ δὲ Κλεόβουλος ἀπὸ αἵς Αὐγούστου διεδέχθη τὸν κώνο Χριστόδουλον. ὁ μισθός καὶ αὐτοῦ εἰσέτι δὲν προσδιωρίσθη διότι ὁ Γέροντας καταγίνεται νὰ κτίσῃ Σχολὴν ἀλληλοδιδακτικήν. ὁ Ἀριστόνικος κατ' αὐτὰς ἐψηφίσθη διὰ τὴν Προβίσταν μὲ μισθόν 2.000. ἀλλ' ἀδηλος ἀκόμη ἡ ἀποκατάστασίς του διὰ τὴν ἀπειροκαλίαν τῶν Προβιστινῶν. ὁ δὲ Θρασύβουλος πόρρω ἀφ' ἡμῶν κατέχει τὴν διδ. ἔδραν ἐν Νευροκόπῳ, ὡς σᾶς εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς εἰς τὴν πανήγυριν ἀπελεύσεώς Σας. Ἰδοὺ ἡ ἐπιθυμία σας περὶ τούτου πεπληρωμένη παρὰ τοῦ ἐξ ὀλῆς ψυχῆς ἀγαπῶντός Σας.

Ὑπ. I. Χαριδήμουν.

Προσφέρατε τὰς προσκυνήσεις μου πρὸς τὸν κώνο Πατέρα Σας, καὶ Μητρομήτορά Σας, ἵτις ὡς ἔχονσα τὸν ἀνεψιόν της πλησίον ἥδη, (ὅ-δε;) ἐνθυμῆται τὸν διδάσκαλον τ' αὐτοῦ.

‘Ο ἴδιος.

5

Σπουδαιοτάτου ἐνδιαφέροντος εἶναι καὶ ὁ ἀπολυτήριος τίτλος τῆς Σχολῆς, δστις διατηρεῖται εἰς ἀρίστην κατάστασιν. Εἶναι γεγραμμένος ἐπὶ τῆς μιᾶς σελίδος τοῦ πρώτου φύλλου. Ἄντι ἐπικεφαλίδος ἐπὶ τοῦ τίτλου φέρεται τὸ ὄνομα τοῦ Μητροπολίτου, ἀντικαθιστῶν προφανῶς τὴν σφραγίδα. Παραπλεύρως δὲ τοῦ ὄνοματος ὑπάρχει ἡ φράσις « ὁς β ε β α ι ο ι », εἰς τὸ τέλος δὲ φέρει τὴν ὑπογραφὴν τοῦ σχολάρχου καὶ τῶν μαρτύρων.

·Ο χάρτης του ἐγγράφου είναι δικινός, αἱ δὲ διαστάσεις αὐτοῦ συνήθους φύλλου ἀναφορᾶς.

Τὸ δῶνα τοῦ Μητροπολίτου δυσανάγνωστον.

·Ο Κωνσταντῖνος Καλλικλῆς Σερραῖος, τέκνον γνήσιον τῆς ·Ανατολικῆς ·Ορθοδόξου Ἐκκλησίας, ἔρωτι παιδείας ἐκκαιιόμενος, φέρων ἔδωκεν ἑαυτὸν ἐν τοῖς μαθήμασιν.

·Ἐδιδάχθη οὖν ἐν τῇ κατὰ τὴν ·Ἀλιστράτην) ·Ἐλληνικῆ Κεντρικῆ Σχολῆ τῆς ἐπαρχίας Δράμας, μεγίστῃ ἐπιμελείᾳ χρόμενος, ἀπασαν τὴν ·Ἐγκύλιον Παιδείαν: Γραμματικήν, φημί, ποιητικήν, καὶ ·Ρητορικήν. Ἡκουσε δὲ καὶ φιλοσοφίαν, ἥγον τοῦ Λογικήν, Μεταφυσικήν καὶ ·Ηθικήν. ·Ἐδιδάχθη καὶ ἐκ τῶν Μαθηματικῶν, ·Αριθμητικήν, καὶ Γεωγραφίαν Στοιχεώδη, καὶ τέλος ·Ιεράν Κατήχησιν καὶ ·Ιεράν ·Ιστορίαν ·Ἐπίτομον. ·Ἐν οἷς ἄπασιν ἐξετασθεὶς εὐδοκίμησεν ἀριστα.

·Ἐξησε δὲ ἐν χρονιστήτη ήδων, διατελέσας κατὰ πάντα ἀμώμητος, καὶ ἀγαπώμενος τὰ μάλιστα διὰ τ(α)ντα.

·Αμ' φοτέρων οὖν ἔνεκα: λέγω δή, τῆς τε ἐν τοῖς μαθήμασιν εὐδοκιμήσεως, καὶ τῆς τῶν ·Ηθῶν χρηστότητος, κρίνεται ἀξιος, εἰ μὲν αὐτῷ βουλομένῳ ἐστί, καὶ δύναμις περίεστιν, ἀκροάσασθαι καὶ τῶν ἐπιλοίπων τῆς φιλοσοφίας εἰδῶν ἀλλη πῃ, τοιαύτης τῆς φιλοσοφίας ἀπαιτούσης τοὺς ἰδίους ἑαυτῆς μύστας. Εἰ δὲ μή, οὐ μόνον κατ' οἶκους διδάσκειν, ἀλλὰ καὶ Σχολὴν κοινὴν ἀναδέξασθαι. διὸ δέδοται αὐτῷ καὶ τὸ παρόν δικαίως, ἵν' ἔχοι, ὅποι ἂν ἀπέλθῃ, τὸ ἀξιόπιστον.

Τῷ «ἀωμῆω. τῇ «αη» ·Ιοννίου.

·Ἐν τῇ κατὰ τὴν ·Ἀλεστράτην ·Ἐλληνικῆ Κεντρικῆ Σχολῆ.

·Ο τῆς Σχολῆς ταύτης Σχολάρχης ·Ιωάννης Χαρίδημος βεβαιῶ.

Οι ·Ἐπίτροποι τῆς Σχολῆς:

- » Δημήτριος ·Αθανασιάδης μαρτυρῶ ·Ἀλέξανδρος Παναγιώτου μαρτυρῶ
- » Θεόδωρος βασιλείου μαρτυρῶ
- » Κωνσταντῖνος γιάνκου μαρτυρῶ!

Περὶ τῆς ἐν ·Ἀλιστράτῃ «Κεντρικῆς Σχολῆς» κάμνει λόγον δι Τρύφων Εὐαγγελίδης ἐν τῷ γνωστῷ περὶ τῆς παιδείας ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἔργῳ του.¹ Κατ' αὐτὸν τὴν 1ην ·Ιανουαρίου 1825 ἡ ἔδρα τῆς Μητροπόλεως Δράμας μετεφέρθη εἰς τὴν ·Ἀλιστράτην, ὅτε καὶ ἡ Σχολὴ ὀνομάσθη κεντρική ἐλληνική, εἰς τὴν εὐρύτερην πασηγένης Ζίχνης, ἀναπτυχθεῖσα εἰς πνευματικὴν τοῦ δουλεύοντος γένους ἑστίαν, φωτίζουσαν διὰ τοῦ ἀνεστέρου φωτὸς τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων τὸν σκοτεινὸν ὄριζοντα τοῦ

¹ Τρ. Ε. Εὐαγγελίδης, ·Η παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας, (ἐλληνικὰ σχολεῖα ἀπὸ τῆς ·Αλώσεως μέχρι Καποδιστρίου). Τόμ. Α'. ·Αθῆναι, 1936 σ. 100 κ. ἐ.

τμήματος ἐκείνου τῆς πολυπαθοῦς Μακεδονικῆς πατρίδος, τασσομένη εἰς τὴν δευτέραν βαθμίδα μετὰ τὴν τῶν Σερρῶν.¹ Ἐν αὐτῇ γιγνώσκομεν μόνον τὸ ὄνομα τοῦ ἀπὸ τοῦ 1849 - 1859 διδάξαντος Χριστοφόρου Προδρομίτου² καὶ τοῦ ἐκ Τριγλείας Διοδώρου Σοφ. Κάρατζη, πρώην σχολάρχου Τριγλείας, εἴτα Μουντανίων, εἴτα ἐπισκόπου Μοσχονησίων, κατόπιν Καμπανίας (1909) καὶ ἀπὸ τοῦ 1930 μητροπολίτου Σισανίου καὶ Σιατίστης.

Τὰς πενιχρὰς ταύτας γνώσεις περὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου κέντρου τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐπὶ Τουρκοκρατίας πλουτίζουν τὰ δημοσιευόμενα ἔγγραφα τῆς οἰκογενείας Μάλαμα.³

Ο ἀκριβής χρόνος τῆς ἰδρύσεως τῆς Σχολῆς τυγχάνει καὶ ἡμῖν ἄγνωστος· μὴ ὑπαρχόντων δὲ ἴσχυροτέρων τεκμηρίων, δεχόμεθα τὴν εἰκασίαν τοῦ Ἐναγγελίδου, διτι αὐτῇ ἰδρύθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος λόγῳ τῆς πληθύος τῶν ἐν Δράμᾳ Τούρκων· αὐτῇ δὲ ἡ πληθὺς ἐπέβαλε καὶ τὴν μεταφορὰν τῆς ἔδρας τῆς Μητροπόλεως ἐν Ἀλιστράτῃ. Διὰ τὴν ἰδρυσιν τῆς Σχολῆς ἐν τῇ κωμοπόλει τῆς Ἀλιστράτης κατὰ τὴν περίοδον ταύτην συνηγοροῦν προσέτει αἱ δημιουργηθεῖσαι πνευματικαὶ ἀνάγκαι τῶν ἐπαρχιῶν Φυλλίδος καὶ Παγγαίου μετὰ τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν τοῦ ὑποδούλου ἡμῶν ἔθνους ἐν γένει κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Η Σχολὴ αὐτῇ, μοναδικὴ οὖσα ἐν τῷ πολυπανθεῖ τούτῳ τμήματι τοῦ Ἑλληνισμοῦ, κατέστη ἐφάμιλλος τῶν ἀλλων τῶν μεγάλων κέντρων τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας. Κατὰ τὸ χρονικὸν δὲ διάστημα τῶν δέκα ἑταῖρων μεταξὺ τοῦ 1840 - 1850 ὑποστηρίζομεν μετὰ πεποιθήσεως ὅτι ὑπερεύχεται καὶ αὐτῆς ταύτης τῆς Σχολῆς τῶν Σερρῶν, ἡτις διήρχετο σοβαράν κρίσιν. Τοῦτο πληροφορούμεθα καὶ ἐκ τοῦ Π. Πέννα, ³ διστις ἀποδίδει τὴν προκληθεῖσαν κρίσιν εἰς τὴν ἀντίθεσιν τοῦ τότε μητροπολίτου πρὸς τὸν Σερραίον διευθυντὴν τῆς Σχολῆς Φωτιάδην. Τὸ γεγονός ὅμως τοῦτο τεκμαίρεται κυρίως ἐκ τῶν ἀνωτέρω δημοσιευομένων ἐπιστολῶν καὶ τῶν ἀλλων πληροφοριῶν τοῦ ἀρχείου Μάλαμα.

¹ Οὗτος ἐδίδαξεν ἐν Σέρραις 1850 - 2, Χάλκη 1852 - 5, Μονῇ Προδρόμου τοῦ Μενοικέως 1871 - 9, ἐν Ἀθωνι 1879 - 87, τῷ δὲ 1899 ἐκλεγεὶς ἡγούμενος τῆς Μονῆς Προδρόμου, ἐν ᾧ εἶναι τεθαμένος ὁ Πατριάρχης Γεννάδιος Σχολάρχος, ἔγραψε τὸ Προσκυνητάριον τῆς Μονῆς καὶ κατάλογον τῶν χειρογράφων σύτης, ἀπερ ἐξέδοτο ὁ καθηγητής Πέτρος Παπαγεωργίου ἐν ΒΖ 1906 καὶ ίδιαιτέρως.

² Πρὸς τὸν κ. Μιλτ. Μάλαμαν, διστις ἔθεσε τὰ ἔγγραφα ὃντιν ἡμῶν, ἐκφράζομεν τὰς εὐχαριστίας μας.

³ Π. Π. ε ν α, Ἰστορία τῶν Σερρῶν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως των ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων 1383 - 1313. Ἀθῆναι, 1938 σελ. 143 - 144. 'Ἄλλ' ἡ ἀντίθεσις τοῦ Φωτιάδη πρὸς τὸν Μητροπολίτην φαίνεται ὅτι ἡτο τοσούτον σοβαρά, ὡστε μηνύων ἐκεῖνος μετεχειρίσθη πᾶν θεμιτὸν καὶ ἀθέμιτον μέσον καὶ πάντα δόλον πρὸς παντελῆ ἐξολόθρευσιν τοῦ Φωτιάδου.... Καὶ ἀπάγεται τότε σιδηροδέσμιος ἐν σπουδῇ καὶ βαρύτατα νοσῶν, ὁ ἀτυχής διδάσκαλος, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1844, εἰς τὴν Γκιουμουστέζίναν (Κομοτινήν) ἡ ὁποία εἶχεν ὁρισθῆ ὡς τόπος τῆς ἔξορίας του.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ θέρους τοῦ ἔτους 1843 δὲ ἐκ Σερρῶν πλούσιος ἔμπορος Γεράκης Μάλαμας ἔστειλε τὸν δεκατριετῆ υἱὸν αὐτοῦ Κωστάκην εἰς τὴν ἐν Ἀλιστράτῃ Σχολήν, ὅπως διακούσῃ τὰ ἐν αὐτῇ διδασκόμενα μαθήματα. Βραδύτερον ἔτερος σπουδαστὴς ἐκ Σερρῶν, ἔξαδελφος τοῦ Κωστάκη, ἐκφράζει τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπως ἀκούσῃ «τοιαῦτα ὑψηλὰ μαθήματα», παρακαλεῖ δὲ τὸν Μάλαμαν, ἵνα τῷ παλήσῃ τὰ βιβλία αὐτοῦ. 'Η ὥπ' ἀριθμὸν 2 ἐπιστολὴ διμιεῖ διὰ τὴν ἔλλειψιν σχολάρχου ἐν Σερραις. 'Ἄλλὰ καὶ ὅτε δὲ Μάλαμος ἀπεφοίτησε τῆς σχολῆς καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του, γράφων πρὸς αὐτὸν δ σχολάρχης του 'Ι. Χαρούδημος ἔλεγε σὺν τοῖς ἄλλοις : «οὐδὲ ἡτον ἔχαρην ἐπὶ τῇ βελτιώσει τῆς Σχολῆς τῆς πατρίδος σας, εἴθε νὰ ἀξιωθῇ καὶ (πλείστων;) πρὸς ταχυτέραν πρόσδοτον τῆς δργάσης πρὸς τὴν παιδείαν νεολαίας...». 'Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταδεικνύεται ὅτι ἡ περίφημος Σχολὴ τῶν Σερρῶν ἔστερεῖτο σχολάρχου κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην καὶ τὸ ὁρολόγιον αὐτῆς πρόγραμμα δὲν ἦτο συμπεληρωμένον. 'Η Σχολὴ τῆς Ἀλιστράτης ὅμως παρουσιάζεται πλήρης τόσον εἰς προσωπικόν, ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὸ πρόγραμμα τῶν ἐν αὐτῇ διδασκομένων μαθημάτων.

'Η φοίτησις τῶν μαθητῶν ἐν τῇ Σχολῇ παρετείνετο εἰς πέντε ἔτη. Τοῦτο συμπεραίνομεν ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐτῶν τῆς φοιτήσεως τοῦ Κωστάκη Μάλαμα. Κατὰ τὸ θέρος δὲν ἔγινοντο διακοπαὶ τῶν μαθημάτων, εἰμὴ μόνον κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα. Τὸ διάστημα τῶν διακοπῶν κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Χριστουγέννων ἦτο περίπου εἴκοσι ἡμέρων, ἥσχιζε τὴν 20ην ἥ 23ην Δεκεμβρίου καὶ ἔλληγε τὴν 8ην ἔως 10ην 'Ιανουαρίου. 'Ως πρὸς τὴν διάρκειαν τῶν διακοπῶν τοῦ Πάσχα δὲν ἔχομεν σαφεῖς πληροφορίας, ἀλλὰ δὲν νομίζομεν ὅτι ὑπερέβαινε τὰς δεκαπέντε ἡμέρας.

'Η ἡλικία τῶν προσερχομένων πρὸς φοίτησιν μαθητῶν ἦτο ἡ προεφηβική. Τοῦτο διαπιστοῦται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι δὲ μὲν Μάλαμας ἦτο δεκατριών ἐτῶν, οἱ δὲ συμμαθηταὶ αὐτοῦ ἦσαν τῆς αὐτῆς ἡλικίας, ὡς καταδεικνύεται ἐκ τῆς μετ' ἀλλήλων ἀνταλλαγῆς ἐπιστολῶν.

Περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν διδασκόντων δὲν εἴμεθα ἀπολύτως πληροφορημένοι. 'Ἐκ τῶν ἀσθενῶν ὅμως μαρτυριῶν, ἀς γνωρίζομεν, συμπεραίνομεν ὅτι δὲ ἀριθμὸς αὐτῶν ἀνήρχετο εἰς τρεῖς, τὸν σχολάρχην καὶ δύο ἄλλους διδασκάλους.

Οἱ μαθηταὶ εὐρίσκοντο εἰς ἄμεσον πνευματικὴν ἔξαρτησιν ἀπὸ τῶν διδασκάλων των, πρὸς οὓς ὥφειλον νὰ γνωρίζωσι πάντα τὰ ἀφορῶντα εἰς αὐτοὺς καὶ δὴ τὰ τοῦ προσωπικοῦ αὐτῶν βίου. 'Ο σχολάρχης ἔρρυθμιζε τὴν ζωὴν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καθ' διοκληθίαν. 'Η ἀναχώρησις τῶν μαθητῶν κατὰ τὰς διακοπὰς τῶν ἑορτῶν ἐκ τῆς Σχολῆς διὰ τὴν μετάβασιν εἰς τὴν Ἰδαιτέρων αὐτῶν πατρίδα ἔξηρτάτο ἐκ τῆς κρίσεως τοῦ σχολάρχου. 'Ο Γεράκης Μάλαμας γράφων πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κωστάκην, ἐκφράζει σφροδὰν αὐτοῦ ἐπιθυμίαν, ὅπως συνεορτάσῃ μετ' αὐτοῦ τὰ Χριστούγεννα καὶ προτρέπει

αὐτὸν οὕτω: «..... ἔχετο εἰς ἐνθύμησιν νὰ ζητήσῃ; τὴν ἄδειαν τοῦ διδασκάλου σου, καὶ ἂν εἴναι μὲ τὴν ἄδειάν του γράψε μας νὰ ἵξενθω διὰ νὰ σὲ φέρω τὰ Χριστούγεννα, νὰ ἔλθης ἔδω...»

Τὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν τῆς Σχολῆς εἶχεν ἀξιωματοῦχός τις αἱληρικὸς ἦ μοναχός. Ἐκτὸς ὅμως αὐτοῦ ἔχομεν καὶ ἄλλον ὁφρικάλιον, τὸν σακελλάριον, ὅστις [εἶχε μᾶλλον διαχειριστικὸν διακόνημα. Ἐὰν καὶ οὗτος ἐδίδασκεν ἐν τῇ Σχολῇ, δὲν προκύπτει ἐκ τῶν πληροφοριῶν μας.

Τὴν ἐποπτείαν τῆς Σχολῆς εἶχεν ἐπιτροπή, ἀποτελουμένη ἐκ διαφόρων προυχόντων τῆς 'Αλιστράτης, ἔχουσα ὡς πρόεδρον τὸν ἑκάστοτε μητροπολίτην. Τοῦτο καταδεικνύεται ἐκ τοῦ διασωθέντος ἀπολυτηρίου τίτλου. 'Ο κατ' ἔξοχὴν ὅμως ὁνθμιστῆς καὶ ἴθύνων νοῦς τοῦ ὅλου ἔργουν ἦτο ὁ σχολάρχης, ἐκ τῆς προσωπικότητος δὲ τούτου ἐξηρτάτο ἡ πρόοδος καὶ ἡ φήμη τῆς Σχολῆς.

Τὰ ἐν τῇ Σχολῇ διδασκόμενα μαθήματα ἦσαν θρησκευτικά, φιλολογικά, φιλοσοφικά καὶ μαθηματικά. Ἐδιδάσκετο δὲ καὶ ἔνη εὐρωπαϊκὴ γλῶσσα, ἥ γερμανική, ἥτις, ὡς ἐκ τοῦ ἀπολυτηρίου ἀποδεικνύεται, δὲν εἶχε πρωτεύουσαν θέσιν ἐν τῷ προγράμματι. Ἀλλως τε τοῦτο ἐνισχύεται ἐκ τῆς ἀπροθυμίας τοῦ Κωστάκη πρὸς τὸ μάθημα τῆς γερμανικῆς γλώσσης. 'Ο πατὴρ ὅμως τοῦ μαθητοῦ ἐνδιεφέρετο ἰδιαιτέρως διὰ τὸ μάθημα, δι' ὃ καὶ ἔγραφε «.... Κύταξε λοιπὸν Κωστάκη μου νὰ μελετᾶς τὰ μαθήματά σου καὶ μᾶλιστα τὰ Γερμανικὰ καθ' ἑκάστην...»

Οἱ ἀποφοιτῶντες τῆς Σχολῆς μαθηταὶ εἶχον τὸ δικαίωμα, ὡς πληροφορούμενα ἐκ τοῦ ἀπολυτηρίου, «οὐ μόνον κατ' οἴκους διδάσκειν, ἀλλὰ καὶ Σχολὴν κοινὴν ἀναδέξασθαι». Διωρίζοντο ὡς δημοδιδάσκαλοι εἰς τὰ δημοσυντήρητα τὴν ἐποχὴν ἐκείνην σχολεῖα τοῦ ὑποδούλου ἔθνους, τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν τῶν διοίων παρουσίαξε σπάνιν. Τοσαύτη ἦτο ἡ ἔλλειψις διδασκάλων, ὡστε, ὅτε ἀπεφοίτησαν οἱ συμμαθηταὶ τοῦ Μάλαμα κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1848 μέχρι τῆς 1δης Ὁκτωβρίου εἶχον ἀπορροφηθῆ ἀπαντες σχεδόν, ὡς πληροφορεῖ ἡμᾶς ἡ ἐπιστολὴ τοῦ σχολάρχου Ἰωάννου Χαριδήμου, ἥ σταλεῖσα πρὸς τὸν Μάλαμαν.

Περισσότερας πληροφορίας περὶ τῆς Κεντρικῆς Σχολῆς δὲν ἔχουμεν νὰ ἀρουσθῶμεν ἐκ τοῦ οἰκογενειακοῦ ἀρχείου τοῦ κ. Μ. Μάλαμα. 'Ο Τρ. Εὐαγγελίδης πληροφορεῖ ἡμᾶς ὅτι ἀπὸ τοῦ 1849 - 1859 διηγήθησε τὴν Σχολὴν ὁ Χριστόφορος Προδρομίτης, ὁ μετέπειτα διδάξας εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης καὶ βραδύτερον ἀποσυρθεὶς εἰς τὴν Μοιὴν τοῦ Προδρόμου ἐν τῷ Μενοικίῳ ὅρει. Πολὺ βραδύτερον πληροφορούμενα ὅτι διηγήθησε τὴν Σχολὴν ἴκανον σχολάρχαι. Κατὰ τὸ 1904 συναντῶμεν τὸν 'Αστέριον Γούστιον,¹ συγγραφέα σχολικῶν καὶ λαογραφικῶν βιβλίων, καὶ

¹ 'Εφημερὶς «Μακεδονία», Θεσσαλονίκη 12 Μαρτίου 1904.

περὶ τὸ 1906 τὸν Χαρᾶλαον Παπαντωνίου.¹ Ἀλλὰ ἡ Σχολὴ φέρει τὸν τίτλον πλέον «Ἀστικὴ Σχολή». Διευθυντὴς τῆς Ἀστικῆς Σχολῆς διετέλεσεν καὶ ὁ Διόδωρος Καφάτζης, ὁ μετέπειτα μητροπολίτης Σισανίου καὶ Σιατίστης. Ἐκ τῶν χρηματισάντων διδασκάλων τῆς Σχολῆς εὑρίσκεται ἐν ζωῇ ὁ ἔγκριτος ἴατρὸς Δράμας κ. Σκόρδας, ὃστις διετέλεσε καὶ παιδονόμος τοῦ παρὰ τῇ Σχολῇ λειτουργοῦντος οἰκοτροφείου.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΓΙΟΜΠΛΙΑΚΗΣ

---

¹ Ἐφημερίς «Μακεδονία», Θεσσαλονίκη 20 Ιανουαρίου 1906.